

Egy-egy részletét a különböző tudományterületek gyakorlati művelői eredménnyel használhatnák, de ki vesz meg egy 3000 (háromezer!) dináros könyvet egy 100—200 oldalas tanulmány kedvéért?!

Mindent összegezve: részleteiben

kiváló, egészében véve célját tévesztett kiadvány. Talán jó is, hogy csak 3000 példányban adták ki — nagyobb példányszám esetén több volna a csalódott vásárló.

Szöllősy Vágó László

REFORM UTÁN REFORM

Dr. Tóth Lajos: Az oktatási központok a szakirányú oktatás és nevelés rendszerében*

Az iskolareformok korát éljük. Szinte az egész világon keresik, kutatják a jobb, hatékonyabb, korszerűbb, célszerűbb nevelési és oktatási rendszereket, módszereket. Mi sem vagyunk ilyen szempontból kivételek, sőt talán még lázasabban, még nyugtalanabban keressük, melyik nevelési-oktatási mód, milyen rendszer, mely megoldások felelnének meg társadalmi igényeinknek, társadalmi szükségleteinknek a legjobban, hogyan tudnánk társadalmunk igényeinek legmegfelelőbben nevelni ifjú nemzedékünket, hogyan tudnánk a legbiztosabb alapokra helyezni népeink, hazánk holnapját.

Az általános iskolák reformjának első részét úgy-ahogy befejeztük. Teljes befejezésről persze nem beszélhetünk, mert a holnap új igényeket támaszt, új feladatokat jelöl ki. Az iskolareform tehát mint a nevelés és oktatás továbbfejlesztése, állandó korszerűsítése, megszakítás nélküli, permanens folyamat.

A szakirányú oktatás átszervezését még csak megkezdtük. Nincsenek még kialakult, egész társadalmunkra

érvényes elképzeléseink, koncepcióink, és még kevésbé vannak mindenhol és mindenkitől elfogadott megoldások az iskolarendszert, de még a célokat és feladatokat illetően sem.

Tartományunkban már 1975-ben hozzáláttunk az új szakirányú oktatási rendszer kialakításához. Ezzel egyidőben csak a Horvát Szocialista Köztársaságban kezdődött el ez a munka, néhány köztársaságban csak két és több év múlva követték ezt a példát, míg egyes köztársaságokban a miénktől részben eltérő koncepciók jutottak kifejezésre.

Néhány év elmúltával Vajdaságban is megállapítottuk, hogy nem mindenben értük el a kitűzött feladatokat, s most új megoldásokat keresünk. Ebben a néhány év előtti munkánkban, és úgy tűnik a mostaniban is, sok a rögtönzés, sok az intuíció, kevés az alapos, a sokoldalú tudományos értékelés, a részre-hajlás nélküli ténymegállapítás és az ezekre alapuló továbbfejlesztés.

Ebben a szituációban próbálta meg dr. Tóth Lajos néhány munkatársával, a tudományos feltárás igényével kutatni a középiskolák reformjának eddigi útjait és felvázolni a továbblépés, a továbbfejlődés irányvonalát. Kutatásuk eredményeit könyv alakban summázta. Könyvének címe: Az oktatási központok a szakirányú oktatás és nevelés rendszerében. A Tankönyvkiadó és a Természettudományi Fakultás Vegy-

* Dr. Tóth Lajos: *Obrazovni centar u sistemu pozitivnosmerenog obrazovanja i vaspitanja*. Tankönyvkiadó Intézet Természettudományi — Matematikai Fakultás — Vegytani Intézet TMASZ, Novi Sad, 1982.

tani Intézetének kiadásában 1982-ben megjelent tanulmány 215 oldalon foglalkozik a feltárt eredményekkel és teljes őszinteséggel igyekezik rámutatni az eddig megtett útra és a tennivalókra.

A szerbhorvát nyelven, rekordidő alatt megjelent könyvében a szerző már az előszóban rámutat, hogy a korszerű és a minden szempontból hatékony oktatási és nevelési rendszer kialakításának legfontosabb tényezője az ember. Az emberi tényező még igen sok lehetőséget rejt magában. Céljaink közé tartozik, hogy széles körűen képzett kultúr-embert alakítsunk ki, s alkalmassá tegyünk mindenkit a munkára, a társadalmi életbe, az öngazgatásba történő bekapcsolódásra. A szakirányú oktatás terén kutatták az eddig tervezetteket és a megvalósítókat és azt, hogy ezek mennyire vannak összhangban a társadalmi elvárásokkal. A szerző hangsúlyozza a kutatócsoport igyekezetét, hogy tárgyilagosan fedjék fel a valóság alapmozzanatait és ezzel hozzájáruljanak a továbbfejlődés megfelelő irányának kialakításához. Ezek a nem éppen kis feladatok, de különösen a tárgyilagosság igénye tették nehezzé, de egyben motiválónak is a kutatást, amelynek célja objektív képet festeni oktatásunknak erről a fokozatról.

Az 1977 óta folyó kutatásnak a gyakorlat megismerése volt az elsődleges feladata, és ehhez a leíró és összehasonlító—elemző módszert és csak kis részben a történelmi áttekintés módszerét használták.

18—20 iskolaközpont életét ismerték meg. Ez a teljes populáció mintegy 20%-a, tehát elegendő ahhoz, hogy megbízható következtetéseket vonjanak le. Ki kell emelni, hogy sok más tényező mellett 26 termelővállalatban is kutatásokat folytattak, s ezzel alkalmuk nyílt arra, hogy a társult munka és a

szakirányú oktatás számtalan kérdését tüzetesen kivizsgálják. Amint a fentiekből látható, feladat, vizsgálnivaló, munka volt bőven. Ahogy az anyagban többféle szó van róla, ezen a területen sok kérdés további vizsgálata, további kutatása még feltétlenül szükséges.

Az eredményeket a könyv három részben, 22 fejezetben tárgyalja.

Az első rész Vajdaság SZAT szakirányú oktatásának rendszerét mutatja be. Rámutat a célokra és azok gyakorlati megvalósítására. Kritikusan szemléli a kialakult rendszert, és igyekszik mindjárt az elején levonni a megfelelő következtetéseket, vagy ahogyan mondja, a tanulságot a szakirányú oktatásnak mind az első, mind a második fokozatról. Párhuzamot von az egyes köztársaságokban és tartományokban elfogadott megoldások között.

Különösen elgondolkoztató, amit a szakmákról, az oktatási profilokról, azok elaprózottságáról megállapít.

A második rész címe: A kutatások eredményei. Ebben 151 oldalon (12 fejezetben) tárgyalja Tóth Lajos azokat az eredményeket, amelyekre jutottak. Ez tehát könyvének legerjedelmesebb s egyben legfontosabb része is.

Nagy súlyt helyez az öngazgatási viszonyokra, de az öngazgatás nemcsak mint politikai, szervezési, hanem mint nevelési kategória is végigvonul szinte minden fejezeten. Először az oktatási központok öngazgatási megalakulását, szervezethezességét, hálózatát, fejlettségét, belső szerkezetét és szervezeti felépítését tárgyalja, majd a szervezeti szabályzatok (statútumok) alapján vizsgálja őket. Részletesen tárgyalja szinte minden tényező statútummal meghatározott feladatait, és főleg azokat a feladatokat, amelyeket ezek a dokumentumok az iskolaközpontokban nem, vagy alig érintenek.

Hosszan foglalkozik a pedagógiai vezetés kérdésével. Ezt teljes autoritással teszi, hiszen a probléma szakértőjeként ismerjük már régen.

A tervezést is széleskörűen tárgyalja, mintegy kis kézikönyvet adva ezzel mindazok kezébe, akiknek feladatai közé tartozik ez a munka.

Érinti az oktatási-nevelési folyamatot, és sok tanácsot ad ennek javítására. Kiütközik, felszínre jut a pedagógus, a pedagógia tanára ebben a fejezetben. Rámutat a nagy tarkaságra, amely ezen a téren uralkodik oktatási és nevelési központjainkban. Külön részt szentel a tanulók értékelésének, a nevelésnek és nevelési terveknek, a termelőmunkának és a munkaszervezetek szerepének is.

A munkafeltételek után a társult munka szervezetével folyó együttműködést, annak szükségességét és lehetőségeit tárgyalja. Együttműködésük nélkül lehetetlen megvalósítani a szakirányú nevelés és oktatás feladatait. Szükség van ezen a téren a társult munka pozitívabb viszonyulására is.

Az összefoglalóból idézzük: „Az egyik észlelt kulcsprobléma, hogy az iskolaközpontokban a munka túlzottan át van szöve a hagyományos iskolai szellemmel, nehezen és lassan szabadul meg egyes túlhaladott irányelvektől és formáktól, kezdve saját életének és munkájának szabályozásától, egészen az elvégzett feladatok és saját munkájuk hatékonyságának értékeléséig.”

A harmadik részben Tóth Lajos azokat az utakat keresi, amelyekkel szakirányú oktatásunk egy korszerű oktatási rendszer részévé válik. A problémára széleskörűen tekint, és a vajdasági megoldást is egy tágabb rendszer részeként vizsgálja. Néhány lehetséges rendszerbeli megoldást kínál az első foglalkozás megszervezésére is a szakképzettség fokozata szerint.

Külön fejezetet szentel a tervezésnek, megállapítva, hogy nagyon sok ezen a téren a tennivaló, mert még mindig nem értük el a megfelelő színvonalat. Foglalkozik a szakirányú nevelés és oktatás bekapcsolásával a társult munka rendszerébe is.

Az új keresése során a nevelés és az oktatás egész munkaszervezésének megváltoztatását szorgalmazza, illetve az ehhez szükséges feltételek biztosítását követeli. Egyes területeken meglátásait részletesebben is kifejti.

Természetes, hogy az új típusú oktatási szervezetben tovább kell fejleszteni, magasabb színvonalra kell emelni az öngazgatást is. A pedagógiai vezetést is modernizálni kell és főképp hatékonyabbá tenni. A külön fejezetben leírt követelmények kielégítése lehetővé teszi egy olyan hatékony nevelési és oktatási szervezet funkcionálását, amely a ma és a holnap követelményeinek egyaránt megfelel. Mint ahogy már a bevezetőben mondtuk, az emberi tényezőnek ebben fontos szerepe van.

Az információs rendszer, az óraterv és a tantervek készítésének kérdései, majd a fejlődés szubjektív és objektív tényezőinek biztosítása zárják a könyv e részének a problematikáját.

Az anyagot bibliográfia (73 mű), okmányok és néhány táblázat egészíti ki.

Összefoglalva a bemutatott könyv mondanivalóját újra ki szeretném emelni, hogy dr. Tóth Lajos és munkatársai nagyon időszerű kérdést kutattak, és a szerző könyvében gyorsan és sokoldalúan reagált a kutatás során felfedett tényekre és szituációkra. Igen kritikusan nézi a jelen megoldásokat, rámutat a sikertelenségekre, de az eddigi eredményekre is. Az egész könyvön keresztül igen sok tanácsot ad rendszerbeli és részletmegoldásokra is. Éppen ezért sokoldalú meglátásait igen jó

eredménnyel használhatja mindenki, aki a jövődő központok irányelveinek kimunkálásán, szervezésén dolgozik, de azok is, akik majd ezekben az új, modernebb iskolaközpontokban tevékenyen vesznek részt a

célok és a feladatok megvalósításában. Hasznos kézikönyvként használhatják ezenkívül a gyakorló pedagógusok is.

Terhes László

MUNKAÉLETTAN, MUNKALÉLEKTAN, MUNKASZOCIOLÓGIA AZ ERGONÓMIA 1981 ÉVI SZÁMAI

A termelés, és egyáltalán a munka gazdaságos, optimális eredményeket ígérő megszervezése korunk imperatívusává vált. Nem csoda tehát, hogy a fiziológia, a pszichológia, a szociológia és még néhány (jobbára fiatal) tudományág által többszörösen átfedett területen — nem is túl régen: 1959-ben — új tudományág konstituálódott, az ergonómia.* Tudományt íntam, jóllehet az ergonómia egyik megalapozója, Alphonse Chapanis — éppen a vizsgált folyóiratnak adott interjújában — kifejtette, hogy „... az ergonómia nem annyira tudomány, mint inkább speciális eljárások rendszere. És mint ilyen rendszer, megvan a maga sajátos, egyéni, mással össze nem téveszthető arculata. Így például az ergonómia módszerei — a munkafolyamat-elemzés, hibaelemzés, biztonságtechnikai elemzés stb. — lényegesen különböznek a pszichológia vagy a fiziológia módszereitől. Az ergonómiának tehát vannak olyan sajátosságai, amelyek megkülönböztetik a többi, emberrel foglalkozó tudománytól. Hogy tudománynak vagy inkább technológiának tekinthető-e, nem tudom, de nem is nagyon törődöm vele.” (Ergonómia, 1981/1. 40. oldal)

Az ergonómiát illetően egyéb-

ként is elég szélsőséges nézetekkel találkozhatunk. Sokan, amikor ergonómiáról hallanak, nyomógombok, kapcsolók, forgatókarok rendszerének kutatását, kialakítását képzelik bele a fogalomba, mások azoknak a követelményeknek a vizsgálatát, melyeket a fejlett technika és technológia támaszt a kezelőszeméllyel szemben — az operátor munkájának megkönnyítését, korlátainak megismerését —, a berendezések tervezésének, az ember—gép rendszerek integrálásának kérdéseit. (Az Egyesült Államokban az ergonómiát ma is Human Engineeringnek — embermérnöki munkának — nevezik.) A fogalom azonban napjainkban szintén fejlődik, tartalmilag is gazdagodik: a technikának a társadalomra gyakorolt növekvő hatása olyan tény, mely felett nem szabad (és nem is lehet) szemet húnyni. Egy olyan társadalomban, mely az emberre nemcsak a termelés tényezőjeként tekint — és ez elsősorban a szocialista öngazgatás társadalmi rendszerére értendő —, az ergonómia feladatrendszerébe a gépek tervezésének és eredményes működtetésének (tehát a termelés érdekeinek) kérdésein túl seregnyi más kérdés is tartozik: az ember és a gép „kapcsolatának” a termelés módjára, az energiafelhasználásra, az oktatási-képzési rendszerre (rendszerekre), a dolgozók motiváltságára és ennek végső kicsengéseként: az emberek

* ergonómia: a munka gazdaságos megszervezésének elmélete és gyakorlata, az ésszerű erő kifejlesztés tudománya